

Марко Манојловић

Сведочење јединства Цркве у савременом свету — Архиепископ охридски и Митрополит скопски г.г. Јован VI о Цркви и расколу

Сажетак: Намера писања овог текста¹ јесте да се приближи читаоцима теологија Архиепископа охридског Јована. Овај Архиепископ подноси незамислива страдања у двадесетпрвом веку. Одстрађава за јединство Цркве. Та жртва се пројављује у слободном приступању у евхаристијско општење са свима светима. Из тог јединства се обновила древна Православна Охридска Архиепископија. Са друге стране, раскол није превазиђен у целисти. Етнофилетистичке побуде одржавају раскол у животу. Епископи помесних православних Цркава подржавају дело Архиепископа охридског Јована, и у њему виде савремено исповедништво вере. Осуђују бунтовничко понашање самопрозване Македонске Православне Цркве. Позивају их на покајање и на јединство. Трудиле смо се да путем сакупљања разних предавања Архиепископа охридског Јована, на тему Црква и раскол, и коришћењем савремених теолога будемо што објективнији при доношењу закључака поводом личности, теологије и дела Архиепископа охридског и црквеног живота у Републици Македонији. Стога су теме историјског и богословског карактера.

Чланак сачињавају три целине:

1. Сведочанство Архиепископа Јована о Цркви,
2. Кратак историјски осврт раскола у Македонији са црквеним тумачењем,
3. Сведочанство Цркве о Архиепископу Јовану.

Кључне речи: еклесиологија, евхаристија, Архиепископ, канонско јединство, раскол, етнофилетизам, противречност, супротстављеност.

Пролог

Православна Црква је утемељена крвљу мученика — сведока Христовог васкрсења, почевши од Апостола па све до мученика наших савременика. „По свој земљи је изишао глас њихов, и до крајева васељене речи њихове“², речи о победи Живота над смрћу. Ову вест су ширили, делили другим људима својим устима и језиком, а потврђивали је својим животом Апостоли. И са радошћу је била примана и присвајана та Реч³. Начин на који је сведочена и преточена у живот јесте непрестано

¹ Срж овог рада чини предавање Архиепископа охридског и Митрополита скопског г.г. Јована одржаног на Машинском факултету Универзитета у Београду, које ћемо ради прегледности, у даљем раду, називати *Предавање 2006*, затим: Ј, Вранишкоски, *Крајња историја на Охридската Архиепископија*, Охрид: Православна Охридска Архиепископија, 2007, коју ћемо скраћено наводити у даљем тексту: *Вранишкоски 2007*, и: Вранишкоски, Ј., *Заради идијо царство*, Скопје: Православна Охридска Архиепископија, 2004., цитираћемо у наставку текста са: *Вранишкоски 2004.*, и сва остала цитирања ће бити скраћена са детаљним наводима на крају текста у библиографији. На овим страницама је представљено учење Архиепископа Јована о Цркви и расколу које чини једну историјско-теолошку егзегезу о савременом гоњењу Цркве у Републици Македонији.

² Псалм 18,4.

³ Реч, или Логос Божији — Христос.

сабирање и заједничарење у Евхаристији. То је директна заповест Христова да једемо Тело његово и да пијемо Крв његову. Ово су хришћани чинили у спомен Христову. Извршавајући ову заповест постајемо Христови причасници, причасници вечног Живота и синови Бога Живога. Хришћани су себе доживљавали као Тело Христово, а једни друге као удове тог Тела и највећи страх у хришћана је увек био да се не одвоји од те заједнице, од тог Животног Извора. Нажалост, историја бележи, још од времена Апостола, појаву многих јереси и многих „месија“. Човек се није променио ни после две хиљаде година. Данас постоји небројено мноштво, назовимо их, хришћанских заједница и учења о спасењу. Ми ћемо се задржати само на оне који праве пометњу и раздор у Телу Христовом, и стога им је дато одговарајуће име — расколници⁴.

Православна Црква верује и исповеда да је очувала истиниту веру у Господа Исуса Христа до данашњих дана. Оне који кривовере и који иступају из Цркве уводећи нова учења и који кваре веру, Црква назива расколницима и јеретцима⁵. Све њих позива на покајање и помирење са Христом, са Црквом. Јер треба да се зна да расколници и јеретици устајући и нападајући Цркву устају и нападају самог Христа, правећи се тако богоборци и христорборци.

У савременом православном свету постоји и дејствује већи број раскола. Разлог њиховог деловања је разновидан. Најнеразумнији раскол јесте раскол из етнофилетистичких побуда⁶. У даљим редовима посветићемо пажњу етнофилетистичком расколу у Р. Македонији, Православној Охридској Архиепископији и Архиепископу охридском и Митрополиту скопском г.г. Јовану — савременом сведоку истините православне вере, коју сведочи својим животом, пре свега саборним литургијским исповедањем васкрслог Христа.

1. Сведочанство Архиепископа Јована о Цркви

Следујући великим јерарсима, који су епископовали на просторима земаљске отаџбине Архиепископа Јована, попут Светог владике Николаја охридског и жичког, и сам Архиепископ охридски Јован говори о Цркви почињући од Символа вере. У Символу вере се говори да се верује у Свету Тројицу и у Цркву. Дакле, користећи исти глагол — верујем, исповеда се вера у Цркву која је „Једна, Света, Саборна и Апостолска“⁷. Свети Николај охридски је рекао да је *Црква Христова једна, светиа, саборна и апостолска, и да њпредставља једно духовно тело чија је глава Исус Христос, са једним Светим Духом који њредива у Њој. Црква се назива једна зато што се она не огираичава нијии месјом, нијии временом, нијии народом, нијии језиком*⁸. По живом учењу Архиепископа охридског Јована јединство Цркве је сама суштина Цркве. Сви православни хришћани исповедају и верују да је Црква једна и поред чињенице да постоји много помесних православних Цркава и много евхаристијских заједница. Најстарије схватање Цркве јесте да је она Тело Христово. Ово

⁴ гр. σχισμα, лат. schisma — раскол. „Стање канонског одвајања и прекида литургијске заједнице [...]“ *Брија*, 1999, стр. 224 и 448.

⁵ гр. αἵρεσις, лат. haeresis, срп. издвојена идеја, мишљење, секта, јерес. Исто.

⁶ Етнофилетизам је увођење једне нове димензије у живот Цркве, тј. истицање народности или бу-квално истицање свог племена изнад Христа и Цркве (прављење племенског сабора — φυλετικὴν παρασυναγωγήν), што је непредањски и неканонски. Етнофилетизам је осуђен 1872. године. *Поповић*, 2007, стр. 300-302.

⁷ Девети члан Никео — Цариградског Символа вере.

⁸ *Велимировић*, 2001.

је полазна тачка која нам расветљава појам јединства Цркве, тј. чињенице да је Црква једна. Једна је јер има једну главу — Господа Исуса Христа. Свако ко није заједничар Христов у Његовом Телу које је Црква, не може се назвати Црквом. Суштина Цркве је да позива и да сабира све људе. Раскол нема такву димензију. Он не обогаћује, него осиромашује. Раскол не сједињује, већ разједињује. Не приводи људе спасењу, него их гура у пропаст. У Цркви је живот вечни, у расколу је погибао вечна. Црква је истинити пут, а раскол лажни пут. У Цркви је све благодатно, а ван Цркве само чежња за рајем, али извитоперена. Могли бисмо рећи и овако: Црква је Љубав јер је Христос Љубав, а раскол је мржња јер тамо нема Христа. Црква се јавно бори за Христа, тј. за вечну заједницу са Христом, док се раскол бори против Христа. Ко се бори против Цркве, војује са Христом. То је тако зато што је Црква невеста Христова и Тело Христово. Ко устаје на невесту Христову и Тело Његово, јасно је да се не може назвати пријатељем Божијим, него непријатељем, ненавидником свега што је Божије — самог имена Божијег и самог Бога. Раскол је погубан за Цркву и њој је супротстављен. Он је директно усмерен да руши суштину Цркве⁹. Раскол је супротстављен Цркви, али не и противречан. Управо ова два термина Архиепископ Јован подрбно објашњава да не би дошло до њиховог мешања или неразумевања¹⁰.

Противречност се види у иконичној теологији. Наиме, противречност је то што Црква јесте Царство Божије и још увек није у свој пуноћи својој. Ми живимо са том надом, исповедамо ту веру да се окупљамо на Евхаристији и да је она Царство Божије. И знамо да тиме што учествујемо на Евхаристији учествујемо и у Царству Божијем. Али свесни смо и тога да ће коначни суд бити тек по Другом доласку Христовом. Дакле, у својој коначној форми Царство Божије још није конституисано. И то је на неки начин противречност. Јесмо у Царству Божијем и још увек потпуно нисмо. Има много других таквих противречности и саме те противречности долазе одатле што смо сви ми створени и стојимо насупрот нествореном Богу, Који у себи сакупља две природе и створену и нестворену¹¹. Могли бисмо рећи да је сам Христос противречан јер сакупља у себи неспојиве ствари — нестворено са створеним, бесмртно са смртним у својој Личности.

Говорећи о расколу, Архиепископ охридски Јован каже да он не поседује овакву противречност, већ има у себи нешто друго, а то је супротстављеност¹². Раскол разједа јединство Цркве на следећи начин. Са једне стране имамо Цркву која савршава свете Тајне, која има Евхаристију и у њој сакупља све свете Тајне, а са друге стране имамо раскол који има, да кажемо, своје „свете тајне“ које се савршавају „на исти начин“ као што их Црква савршава. Ипак, видимо да управо у тим тајнама немамо јединство. Из оваквог сагледавања ствари Архиепископ охридски Јован поставља два питања:

- а) Да ли је могуће да у расколника постоје свете тајне? и
- б) Ко има свете тајне, Црква или расколници?

⁹ Ипак, ниједан раскол нема снаге да уништи Цркву јер је тако рекао сам Господ Исус Христос, „на томе камену сазидаћу Цркву своју, и врата пакла неће је надвладати“ Мт 16, 18.

¹⁰ *Предавање*, 2006.

¹¹ „Јер је Христа, Јединственога Сина Божијег, Истинитог Бога нашег, Који је ради нас и ради нашега спасења најгешње узео удела у нашем телу и крви (Јевр.2,14 9), и у Себе је уипостазирао наш састав, поставши Један, од двеју супротних природâ (=Божанске и људске), будући Он исти Бог и Човек, Један Христос, Један Син, Он исти (рођен) горе од Оца без матере, и доле од Мајке без оца; Он исти а не други, Једно Лице, Једна Ипостас“, текст Светог Фотија, из „Посланице Михаилу кнезу Бугарском“ у: *Јевшић*, 2005, стр. 93.

¹² Исто.

Јер рећи да и једни и други имају благодатне свете тајне Духом Светим показује да нешто није у реду са нашим веровањем. Као потврду за то наводи Архиепископ охридски Јован да је немогуће и противно је Светоме Духу који сабира и обједињује, да претвара дарове и у Евхаристији раскола и у Евхаристији Цркве. На ова питања савремена теологија није дала коначну реч. Зато је корисно видети који су ставови и модели за превазилажење раскола коришћени у Цркви.

Још од најранијих дана хришћанства Цркву Христову потресају многи и разновидни расколи. Један од таквих раскола десио се у време епископовања Светог Кипријана Картагинског¹³. Зато је, из пастирских потреба, Свети Кипријан богонадахнуто и веома јасно разобличио појаву раскола, дао изузетно добро и корисно теолошко објашњење и остао запамћен у црквеној свести као један од првих теолога који је изнео опширно и пре свега еклисиолошко тумачење раскола. Његово учење је било одмах прихваћено и готово да је оно преовладало у потпуности на Истоку. Пре него што се упустимо у разматрање главних црта Кипријановог учења о Цркви и расколницима, морамо напоменути да постоји и друго учење — блаженог Августина, које је исто тако било добро прихваћено, али на Западу. Одмах ћемо скренути пажњу да ова два учења нису противречна једно другом, иако на први поглед одају такав утисак. Напротив, врло су блиска и чак доводе до истоветног закључка. Разлика је у томе што су подстакнута различитим методама. Док Кипријан користи акривију, или строгаћу, односно тачност, Августин се залаже за икономију или ублажење спровођења црквених канона. На темељима учења Кипријана и Августина се јављају и питања: да ли благодат Светога Духа делује ван Цркве и да ли има спасења ван Цркве¹⁴? Свети Кипријан види Цркву као благодатно подручје, у чијим границама се савршавају свете Тајне и оне су благодатне, зато што су савршене Духом Светим који обитава у тим границама Цркве. Изван тих граница Цркве, по учењу Светог Кипријана Картагинског, нема благодати за извршавање Тајни. Познато је да он није ни хтео да прими оне који су крштени ван Цркве, од расколника сматрајући да, и ако би постојала нека могућност да се неко крсти ван Цркве (јер се ипак то ради у име Свете Тројице), онда сигурно не постоји могућност да се оно (крштење) изврши Духом Светим, јер Дух Свети није изван Цркве. Тако да, ако се прима неко из раскола, треба макар да прими Духа Светога, јер у расколу крштени није могао да прими Духа Светога. И таква еклисиологија Цркве је прихваћена од читавог Истока. У теологији Светог Кипријана Картагинског примећујемо примену акривије на расколнике.

На Западу је преовладало једно другачије учење о благодати у расколу, учење блаженог Августина, које је на први поглед сасвим супротно теологији Светог Кипријана Картагинског. Као и Кипријан, и Августин је имао проблем са јеретицима и морао је богословски да осмисли како да се реши проблем. За разлику од учења Светог Кипријана које је еклисиолошки исправно, блажени Августин оставља простор да се Свети Дух може налазити и ван граница Цркве. Архиепископ Јован каже да на неки начин то можемо прихватити, јер деловање Светог Духа не можемо сузити само на границе Цркве. Наиме, ми знамо сигурно да Свети Дух обитава у Цркви, али да ли ће он деловати ван граница Цркве, то није у нашој моћи. Ми не можемо наредити Духу Светоме да он ван Цркве не може ништа радити. И вероватно

¹³ Свети Кипријан Картагински је пострадао 258. године у Никомидији. Православна Црква га поштује као светитеља. Његово најзначајније дело је *Јединство Католичанске (Саборне) Цркве*.

¹⁴ Видети: *Флоровски 1, и, Флоровски 2*.

је овакво размишљање побудило блаженог Августина да остави простор и да изјави да је могуће савршавање светих Тајни ван Цркве. Ипак, напомиње да те тајне које се савршавају ван Цркве добијају валидност тек онда када се расколници врате у јединство Цркве. Могло би се рећи да су ове свете тајне извршене у расколу, свете тајне у потенцијалу. И поред тога што Свети Кипријан говори да је благодатно подручје само Црква, и да су једино тајне савршаване у Цркви валидне, а блажени Августин оставља простор онима који савршавају тајне ван Цркве да и њихове тајне могу постати валидне оног тренутка кад буду признате од читаве Цркве, ради се о сличним опцијама будући да и блажени Августин каже да оног тренутка када се љубав исуши, кад престане љубав потпуно, тада се показује да су и све тајне извршене у расколу биле невалидне. И нису на спасење, него на осуду. И зато је познато оно што је говорио блажени Августин да расколници могу да имају исто Свето Писмо, да извршавају исте свете Тајне, али да ако остану у расколу, немају спасење¹⁵. И Свети Кипријан и блажени Августин се слажу око тога да ко остане у расколу, нема спасење. Имају различите концепције, али исти резултат. Спасења код расколника нема. Они који упорно остају изван Цркве, за њих нема спасења.

Тумачећи ова две става Архиепископ охридски Јован разјашњава учење о благодати Светога Духа. Изводи закључак да благодат Светога Духа не одсуствује потпуно у раскоlima. Овај став може деловати некеме саблажњиво. Реч је о *благодати у њојшеницијалу*. Благодат, следствено горе наведеном, почива на сваком човеку било којој религији припадао. Да би неко постојао, да би био жив, мора да има неку благодат Светога Духа¹⁶. Јер оног тренутка када нема никакве благодати, човек и не постоји. Дакле, та минимална благодат постоји чак и код друговераца. Постоји благодат и код расколника, на сличан начин. Ако бисмо дефинисали каква је то благодат, рекли бисмо да је то благодат у потенцијалу, а не благодат за усавршавање. Могли бисмо рећи да је то благодат која се даје на кашичици, као када се мала деца која немају зубе хране кашичицом, колико да би могла да преживе. А не може се том храном и усавршити. То је исто оно што каже и Апостол Павле да кад смо били деца, јели смо млечну храну¹⁷, а када смо одрасли, потребна нам је друга храна. Исто је то и са благодаћу. Док смо још мали и слаби и не можемо да носимо велику благодат, постоји та статична благодат, присутна и у раскоlima. Присутна и код свих других људи који су позвани да приступе Цркви. Али благодат у пуноћи, која нас чини децом Божијом, која нам се даје као наследницима Божијим, као народу Божијем, та благодат одсуствује од расколника. Дакле, не може се рећи да у раскоlima, а свакако и јересима благодат усавршавања постоји. И зато Свете Тајне које се савршавају са толико малом дозом благодати не могу да постану усавршавајуће свете Тајне. То су тајне које у потенцијалу имају шансу да се усаврше, али тек оног тренутка кад буду признате од саборне Цркве, онда када се раскол излечи и када расколници ступе у јединство са Црквом. Све ово је јако битно знати и имати тачну дозу расуђивања да не би нити осуђивали расколнике, нити били превише благи према расколницима, у тренуцима када на љуту рану треба ставити љути лек... Без јединства ниједна света Тајна нема смисла. Јер се у свим Тајнама, а наро-

¹⁵ Преузето из: *Предавање*, 2006.

¹⁶ На Слава и ниње, степена четвртог гласа, први антифон, се каже, „Светим Духом се свака душа оживљава и подиже у чистоти; светли се троструким јединством у светој тајанствености“, затим на слава и ниње, степена четвртог гласа, други антифон, „Светим Духом се изливају благодатне струје, напајајући сваку твар да оживи“. *Прошић*, 2001, стр. 47–48.

¹⁷ Јев 6,12–14.

чито у Евхаристији позива на јединство. Без јединства ми не можемо ни да савршавамо свете Тајне. Јер нејединство, уколико би се јавило у Цркви, било би супротстављење самоме Богу који је јединствен. Шта би се десило када би се јавио раздор у Светој тројици? Онда она не би ни постојала. Света Тројица постоји као заједница три Личности. Један је Отац, који рађа Сина и који исходи Духа Светога. И тако постоји сама Света Тројица. По Њеном начину постојања постоји Црква, али и сваки однос који постоји у Цркви. То је слободан, љубавни начин постојања личности. Немамо ми друге перспективе за постојање, него постојати на начин на који постоји сама Света Тројица. А то значи у јединству. И зато је толико важно јединство у Цркви.

2. Кратак историјски осврт раскола у Македонији са црквеним тумачењем¹⁸

После укидања Охридске Архиепископије 1767. територија данашње Македоније потпала је под јурисдикцију Васељенске Патријаршије. И све до појаве Егзархије 1872. године том територијом је духовно управљао цариградски Патријарх, односно епископи који су били постављани директно од Цариградске Патријаршије. Са појавом раскола познатог као формирање Егзархије Бугарске 1872. појавио се раскол и у епархијама које су се налазиле на територији данашње Републике Македоније и део ставновништва се изјашњавао као припадници Бугарске Егзархије. Тако су у једном истом граду постојала и деловала два епископа — један Васељенске патријаршије, а други Егзархије. Таква ситуација је била у Битољу, Охриду, Прилепу, Скопљу, Велесу... Свуда где се становништво трећински изјашњавало за Егзархију, било је дозвољено да се граде егзархијски храмови и биле су постављане и егзархијске владице. Стога је у Цариграду 1872. године сазван сабор на коме су учествовали и други источни епископи, где је овакав поступак Бугарске осуђен као етнофилетизам. То је припадање једном племену и на основу тога се гради Црква, а требало би да Црква буде под једним епископом на једној територији, и да сви народи који су на тој територији припадају само том епископу... Тако је Бугарска ширила свој утицај на људе који су живели на данашњој територији Р. Македоније. То је трајало до формирања Српске Патријаршије 1920. године, када је Васељенска Патријаршија јурисдикцију садашње територије Р. Македоније доделила Српској Православној Цркви. У Томосу, који је издат 1922. године све епархије које су до тада припадале Васељенској Патријаршији на територији данашње Р. Македоније, припале су Српској православној Цркви. Од 1958. до 1968. године МПЦ је јединство остваривала помињањем личности српског патријарха на литургији. Треба да се направи разлика између тадашњег функционисања црквених односа између СПЦ и самозване МПЦ и садашњих прилика. Тада је сасвим својевољно покушано да се на силу издејствује аутономност и аутокефалија. Са друге стране, Православна Охридска Архиепископија није ништа радила без благослова СПЦ, и свих православних помесних цркава. И, наравно, највећа разлика између МПЦ и Православне Охридске Архиепископије се види по Томосу¹⁹ који је ПОА добила од СПЦ. Никакав Томос никада није дат МПЦ од стране СПЦ, иако се спекулише са овим податком.

¹⁸ Више аутора се бавило проблемом црквеног раскола у Македонији: *Нинов, 2009; Пузовић, 1997; Слјечковић, 1969; Грујић, 1993; Димиријевић, 1971; Вранишкоски, 2007. итд.*

¹⁹ Митрополит велески и повардарски г. Јован је 26.05.2005. године постављен од САС СПЦ за Архиепископа охридског и Митрополита скопског. Предан му је и Томос о аутономији Православне Охридске Архиепископије. В: *Саопштење, 2005.*

Дакле, те 1967. године сасвим бунтовнички, револуционарно, без благослова мајке Цркве епископи епархија на територији садашње Р. Македоније отишли су у раскол. Та аутокефалија није била призната од мајке Цркве, нити ни од једне друге православне Цркве. И све до наших дана, такозвана и самозвана, Македонска Православна Црква није призната ни од једне помесне православне Цркве. Било је покушаја да се раскол реши, али као да је то само формално рађено, а није било услова за то. Јер сам раскол је начињен од стране комуниста. Њима је требало прво — да контролишу македонску дијаспору преко Цркве, и друго — да ослабе позицију СПЦ са намером да униште Цркву у Македонији. Постојали су многи сусрети, али се искрено решење није тражило од стране МПЦ. Први озбиљни сусрети почели су 1998. године уз помоћ и посредовање Цариградске Патријаршије и Грчке Православне Цркве. После неколико сусрета и приближавања ставова СПЦ и МПЦ, у мају месецу 2002. године потписан је познати Нишки споразум²⁰ којим су решена два питања. Прво: статус Цркве — аутономија, и друго: име Цркве — Православна Охридска Архиепископија. То је било представљено на мајском сабору у Скопљу, али под великим притиском власти Синод расколничке јерархије није то прихватио. И онда је Његова Светост Патријарх Павле упутио појединачни позив: архијерејима, свештенству, монаштву и народу да приступе у литургијско и канонско јединство са Српском Православном Црквом, где неће бити превасходно решаван проблем аутономије и аутокефалије и име Цркве, него ће се успоставити једна литургијска заједница, из које ће полако произићи и неко решење. На тај позив је одговорио Архиепископ охридски Јован, тада Митрополит велески и повардарски, са његовим свештенством, монаштвом, побожним народом. Али одмах затим уследила су изгнанства, сасвим бесправна, јер то је учинила полиција која нема право, по Уставу Републике Македоније и законима, да се меша у Црквене послове и да спроводи Црквене одлуке. Она их је избацила напоље из Митрополије велеске. И сви они који су живели са Архиепископом Јованом, остали су на улици. Архиепископ је на имању свог оца, Аргири Вранишкоског, у Нижем Пољу у близини Битоља, подигао један манастир²¹, и тамо се тренутно налази седиште Православне Охридске Архиепископије. Познате су последице оваквог чина — рушење храма који је Његово Блаженство скоро до крова подигао, паљење манастира и друга злочинства. Блажењејшиј је по шести пут утамничен. И тако тече сада црквени живот у Р. Македонији.

Раскол у Р. Македонији, који није једини такве врсте, настао је због етнофилетизма. Расколи који се јављају из тог разлога јесу најбесмисленији расколи у историји Цркве. Јер сви остали расколи и јереси били су ради тражења истине. Чак и

²⁰ Нишки споразум је био заједнички документ Српске Православне Цркве и неканонске Македонске Православне Цркве састављен и потписан са обе стране, у Нишу 17. маја 2002. Неканонска црква је ставила потпис тројице својих владика који су пар дана после потписивања овог договора о превазилажењу раскола повукли своје потписе под притиском својих државних власти. Од тада преговори о јединству су, може се рећи, стопирани. Једини који је тада наставио тим путем са стране неканонских владика био је Митрополит велески г. Јован. Убрзо је, затим, постао Егзарх Његове Светости Патријарха српског Павла, и од 2004. је изабран за Архиепископа охридског и Митрополита скопског. Документ — *Нацрт споразума о васпостављању Црквеног јединства*, познатији као Нишки договор је фототипски издат у: *Вранишкоски, 2004*, стр. 109 — 110.

²¹ Учесће су у освећењу храма Животног извора Пресвете Богородице, у Нижем Пољу, поред тадашњег Егзарха српског Патријарха Павла — Митрополита велеског и повардарског г. Јована, а садашњег Архиепископа охридског и Митрополита скопског, узели и Митрополит варненски и великопреславски г. Кирил, затим Митрополит Димитријаде и Алмироса г. Игнатије и Епископ Дремишки и местољуститељ битолски г. Марко. В: *Вранишкоски, 2004*, стр. 627.

Арије и остали јеретици сматрали су да су у праву онда када су стварали јерес. Али по чему мисле да су у праву они који стварају раскол из етнофилетистичких побуда? То је заиста недостојно помињати у Цркви. Јер сам улазак у Цркву претпоставља остављање биолошког бића ван Цркве. Ако ми унесемо у Цркву све непреображене, сирове енергије какве их добијамо по биолошком рођењу, онда ни Црква није преображавајућа²² за нас. Живот у Цркви није магијски чин, већ крстоваскрсни пут и подвижнички и благодатни догађај. Дакле, зато је било потребно, и зато је и направљено да, када се човек крштава, он се одриче свог биолошког примата. Не отказује се потпуно од својих биолошких карактеристика, јер би то било немогуће. Али кажемо од биолошког примата, јер код људи који нису у Цркви и који нису примили Духа Светога биолошке карактеристике су примарне. И зато се на крштењу вртимо ка западу и плујемо три пута на тај биолошки начин постојања, одричући се од тог биолошког начина постојања. А шта спада у биолошки начин постојања? Поред наше конституције, физиономије и пола који нас прате од рођења, једна од биолошких карактеристика је и нација којој припадамо, место у коме се рађамо — отаџбина. Али све ово је нешто што на крштењу постаје другостепено. Ми не можемо да се одрекнемо својих родитеља, то би било бесмислено. Не можемо да се одрекнемо нације и отаџбине којој припадамо, то би било још бесмисленије. Али, да то постане другостепено, можемо учинити и то треба да учинимо у Цркви. А насупрот томе примамо један идентитет који се зове Црквени идентитет. И насупрот биолошкој мајци и оцу добијамо Цркву за мајку и Бога за Оца. И зато усиновљени у самоме Богу ми постајемо браћа и сестре без обзира одакле долазимо, без обзира која нам је отаџбина земаљска, без обзира које смо нације. Кад улазимо у Цркву, ми постајемо своји, зато што смо рођени од истог Оца, и имамо исту мајку — Цркву, и постајемо браћа и сестре једни другима. То је тај идентитет који треба да нам постане првостепен у Цркви. Насупрот оваквом схватању идентитета који је црквен, који је еклисиолошки начин постојања, постоји и квазицрквени идентитет. Он се само показује као црквен. Квазицрквени идентитет форсира биолошки начин постојања и највише нацију, и ствара простор да се роди оваква једна јерес, која је осуђена у 19. веку као етнофилетизам²³. Зато је и осуђена та јерес, јер је бесмислена. Зато што биолошке карактеристике човека поставља на ниво еклисиолошких карактеристика човека. И то је нешто што не служи на част нама православнима што смо потпали под такво искушење.

3. Сведочанство Цркве о Архиепископу Јовану

Данас је вест о исповедништву Архиепископа охридског и Митрополита скопског г.г. Јована добро позната у православном свету, али и многим релевантним међународним организацијама које се боре за заштиту вере и права човека. Са његовим неправедним и Христа ради утамничењем упознате су све православне помесне цркве, разне хришћанске конфесије, припадници других религија и владине и невладине организације широм света. Сви се слажу да је Архиепископ охридски

²² „У бескрајној љубави Својој Бог нас је поново сјединио са Црквом Својом у Личности Христовој. Улазећи у несаздану Цркву, прилазимо Христу, улазимо у простор нестворене стварности. Другим речима, и ми, верни хришћани, призвани смо да постанемо несаздани по благодати, да постанемо заједничари божанских енергија, да уђемо у Тајну Божанства, да превазиђемо наш светски начин умовања, да умремо као стари човек’ (Кол. 3,9; Римљ. 6,6 и Еф. 4,22) и да постанемо обожени или убожени. Када живимо у Цркви, живимо Христом.“ Уп: Буловић, 2009, стр. 198.

²³ Види фусноту 5.

Јован осуђен због својих верских убеђења. Писма подршке стижу свакодневно са свих страна, такође и молбе упућене властима Републике Македоније за ослобађање Блажењејшег. Ми ћемо се задржати на сведочанству Цркве о Архиепископу охридском Јовану.

Године 2008. снимљен је документаран филм под насловом *Савремено јоњење љавославне Цркве — Македонски раскол*²⁴. Ставови изнети у овом филму су ставови Руске Православне Цркве, за које бисмо могли рећи да су истоветни са ставовима свих помесних православних цркава. Стога ће нам овај документарни филм бити показатељ мишљења Цркве о делу Архиепископа охридског Јована. Желимо још да напоменемо да је овај филм режирао отац Данило Сисојев са ђаконом Јуријем Максимовом из Русије. Јереј Данило Сисојев је врло брзо по снимању филма убијен у Цркви Светог Томе у Москви. Тако да је ово сведочанство једног свештенумученика, јереја Данила Сисојева, о исповеднику Цркве — Архиепископу охридском Јовану.

Јереј Данило Сисојев, у поменутом филму, каже да ово стање у коме се налази Црква у Македонији много подсећа на комунистичко време у Совјетском Савезу, када су људи због исповедања вере могли бити затварани и изгубити посао. Наставља да већ неколико година на територији Македоније дејствују две цркве. Једна је истинита, а друга лажна. Једна је гоњена, а друга гонитељка. Гонитељка је самонаречена Македонска Православна Црква. Она се од 1967. године налази у расколу. А какве последице раскол наноси Цркви? По речима јереја Данила раскол је страشان грех и злоба и прогони који су учињени од стране расколника над православним су логична последица раскола и знак о томе да је веза са Христом код тих људи изгубљена. Свештенумученик Иларион Троицки каже да за нас не постоји хришћанство ван Цркве. Ове речи су јасне, али нажалост данас се јавља једно ново учење о расколу, које није предањско ни светоотачко. Јавља се несветоотачки однос према расколу, а самим тим и према Цркви. Говори се да и у расколу човек може да се спаси и да у расколу има светитеља. Чују се речи да раскол није тако опасан и погубан. Познате су речи Светог Игњатија Богоносца из Посланице Филаделфијцима да *човек који следи онога који води у раскол, неће наследити живога вечни*.

Посетивши сва богослужбена места јереј Данило Сисојев је рекао да, иако се служи у становима, осећа се јединство и благодат Божија. И поновио је познати православни став да *колико је веће јоњење, толико је већа благодат Божија*²⁵.

Можемо додати овде и речи ђакона Јурија Максимова, изговорене у манастиру Светог Јована Златоустог у Нижем Пољу: „Сви православни светитељи се налазе у Цркви у којој се налазите и ви, сви они су са вама, а ви са њима“²⁶.

Ево још неколико речи ј. Данила Сисојева изговорених о верницима Православне Охридске Архиепископије: „Охридска Архиепископија је видљиво сведочанство о Духу Светом који почива овде, то је видљиво деловање благодати Божије која се даје као одговор за сведочење Христа“²⁷. Ево са чим упоређује ј. Данило Православну Охридску Архиепископију: „Ти зачуђујући подземни храмови, зачуђујућа тајна сабрања су као и у првим временима хришћанства“, и „Гоњена Црква ће дати

²⁴ Филм се може видети на званичној веб-страници Православне Охридске Архиепископије: <http://www.poa-info.org/>.

²⁵ За разлику од протестанског гледишта — уколико има страдања, то је показатељ одсуства Божије благодати, а кад нема страдања, то значи да је благодат Божија присутна. Уп: *Васиљевић, 2010*, стр.7.

²⁶ *Сисојев, 2012*.

²⁷ Исто.

огроман плод целом православљу зато што тамо људи трпе муке Христа ради, тамо процветава благодат и изобилна сила Господња. Такав пример хришћанске љубави и истрајности је пример за све нас²⁸.

Године 2008. упокојио се у Господу Његова Светост г.г. Алексеј²⁹, Патријарх Русије. На опело је дошао и Блажењејшиј Архиепископ охридски Јован. Дошла је и делегација самонаречене Македонске Православне Цркве. Архиепископ Јован је учествовао у заупокојеној служби са свим осталим архијерејима других помесних Цркава, док је делегација неканонске цркве из Македоније била смештена са свим осталим неправославним делегацијама. Слично се десило и са представљењем Његове Светости Патријарха српског г.г. Павла, а и са представљењем Његове Светости Патријарха бугарског г.г. Максима. Ово само говори кога у Македонији, друге помесне православне Цркве виде као Цркву, и са ким опште литургијски, светотајински. Овакви догађаји, које праве неканонске владике самопрозване МПЦ, говоре нам у каквој лажи живе они који нису у Цркви. Наиме, Црква се пројављује и доказује на литургијском сабрању у јединству са свим помесним православним Црквама. Менталитет оних који нису у Цркви је такав да се они задовољавају другачијим сабрањима. Они евхаристијско сабрање замењују било каквим пријемима. Таква је нееклисиолошка свест оних који су ван Цркве.

Личност Архиепископа охридског Јована је цењена и призната свуда у православном свету, изузев у својој земаљској домовини. Ко год је од канонских поглавара других помесних православних Цркава, свештенства или монаштва и верног народа дошао у Р. Македонију, служио је и причешћивао се у Православној Охридској Архиепископији. А долазили су, како каже један архијереј који је посетио Цркву у Македонији, *као на хаџилук* владике, свештеници, ђакони, монаси и верни народ из Русије, Америке, Бугарске, Грчке, Србије и многих других земаља, да својој браћи пруже утеху и посведоче заједништво пре свега узимањем учешћа на заједничкој евхаристији.

Архиепископ охридски Јован је представљен народу Р. Македоније, од стране власти и неканонске цркве преко медија, као највећи зликовац, издајица своје отаџбине, шпијун, лопов, лажов, као најнепожељнија особа у својој отаџбини. То је политичка фарса која траје од 2002. године до овог часа. Истина је да Архиепископ страда као Пастир Добри³⁰, из љубави према сваком човеку у Р. Македонији, желећи да се сви спасе и дођу у познање истине.

Од 1967. године, од стварања македонског раскола, па све до данашњих дана најважнија црквена личност на територији Р. Македоније је свакако личност нашег Блажењејшег Архиепископа Јована. Са еклисиолошког аспекта можемо са правом рећи, без икакве осуде, да до Архиепископа Јована није ни могло бити веће и важније црквене личности на поменутој територији, будући да Цркве није тамо ни било три и по деценије. Да, појављивало се мноштво владика, свештенства и професора теологије, у расколу, који су говорили о јединству Цркве, али само устима.

²⁸ Исто.

²⁹ Патријарх Московски и целе Русије г. Алексеј је послао писмо Патријарху Српском Павлу, 28. јуна 2002. године, поводом преговора у Нишу и догађаја који су уследили затим. То је уједно и писмо подршке Архиепископу охридском Јовану да истраје у остваривању јединства Цркве на територији Р. Македоније. Патријарх Московски је изразио жељу да ускоро дође до остваривања јединства и са свим владикама и верним народом Р. Македоније који се још увек налазе у расколу. Напоменуто је да кључ за решавање овог раскола МПЦ треба да тражи од Мајке Цркве, Српске Православне Цркве. Види: *Вранишкоски, 2004*, стр. 162–163.

³⁰ Јн 10,11.

Први и једини од Архијереја у расколу, који је учинио нешто конкретно за превазилажење раскола, јесте наш највећи молитвеник пред васкралим Господом и Његов исповедник Архиепископ Јован.

Његово Блаженство се уздигао изнад свих приземних и овоземаљских размишљања која нису допуштала места црквеном размишљању. Шта се заправо десило 2002. године, после неуспелог Нишког договора? Десило се то да је Његово Блаженство једини од архијереја у расколу дао „ћесару ћесарево, и Божије Богу“³¹. Све остале владике су дале ћесару Божије, а Богу ћесарево. Враћен је прави редослед хијерархије. Није овоземаљска власт изнад Божије. И није питање нације важније од Цркве. То нам је бар Апостол Павле објаснио да у Христу нема никаквих подела³². Питање Цркве је важније од питања нације, јер је у Цркви спасење, а не преко нације. У Цркви се спасавају људи (народи, нације), а не спасава се Црква нацијом. Историја нам то сама сведочи. Архиепископ охридски Јован је Божјим Промислом и милошћу змогао снаге да направи први корак, онај најтежи. Није се он одрекао своје нације и државе, као што то многи говоре. Он је тај корак из раскола у јединство са Христом учинио управо и због свог народа. Ово његово дело је доказ послушности Цркви и Христу, а никако непослушности као што то владике у расколу вешто покушавају да прикажу. Овај чин није чин самовоље ни гордости, него смирења. Смирити се и признати своју грешку је показатељ покајања, преумљења, озбиљности и зрелости за доношење исправних одлука.

Оптуживан је да је гркофил због коришћења симбола византије — орла. Истина је да се његова теологија одвојила од теологије расколника као орао кад узлети са земље. Ипак, он се није виноу у небеса да га други не виде, већ је његова теологија видљива и свима је знак о којој, или против које се говори. Теологија је живот. Његове речи нису празне. Његова теологија није остала у домену речи и на такав начин се исполитиковала. Реч се спојила са делом, обукла се у тело, оваплотила се, уцрковила се. За Архиепископом охридским Јованом, као за Добрим Пастиром³³, кренуло је његово духовно стадо. Од 2002. до 2004. године мноштво верног народа, свештенства и монаштва прешло је из смрти у живот, из раскола у Цркву. На констатацију да је српски шпијун јер је егзарх српски, Архиепископ је одговорио да егзарх може да се буде само личности, у овом случају Архиепископу пећком и Митрополиту београдско-карловачком и Патријарху српском г.г. Павлу.

Окривљаван је и затваран, до сада већ шест пута, за разне ствари. Последње оптужбе су покренуте јер је, наводно, проневерио новац, или је хтео да управља новцем из епархије као да је његов? Ни саме судије не знају како је осуђен. Кад им одговара, онда је прво наведено у питању, а кад им више одговара, онда је друго у питању. Архиепископ и целокупно његово монаштво су остали на улици. Извређани, наклеветани и без материјалних средстава почели су од нуле. Почели су да граде кућу од темеља, тј. на најчвршћем темељу — на Христу. Народ је почео полако да увиђа о чему се ради у случају Архиепископа охридског Јована. Сада се Црква полако шири. Расте у тешким условима, али благодаћу Божијом опстојава. Почели су и политичари јавно, наравно ко има храбрости, да говоре о заточеништву Архиепископа охридског Јована као о политичком утамничењу³⁴. Када би се само разбу-

³¹ Мт 22,21.

³² 1 Кор 3, 3–6.

³³ Јн 10,11.

³⁴ Бивши премијер Р. Македоније, Љубчо Георгиевски, је изјавио за охридску телевизију А1ОН, да је Архиепископ охридски Јован политички затвореник. В: *Инјервју*, 2012.

дили и они који највише спавају — неканонске владике. Један од владика у расколу је упоредио случај Архиепископа охридског Јована са српским монахом Артемијем, рекавши да Срби смеју да сређују своје проблеме у Цркви, који су „истог типа“, а другима то не дају да ураде. Не постоји простор за упоређивање јер је монах Артемије творац једног незнатног раскола, а сасвим супротно Архиепископ охридски Јован је борац за јединство Цркве.

У најновије време у континуитету почињу монтирани судски процеси и против других Епископа, монаштва, игуманија и верног народа Православне Охридске Архиепископије. Још једном ћемо поменути да је ово већ шести пут у току протеклих десет година да је Архиепископ охридски Јован осуђен. Тренутно је отворено још једно кривично дело против њега.

Став Српске Православне Цркве је да даљих преговора неће бити док се Архиепископ охридски Јован не ослободи из затвора. Ово није изречено брзоплето. Напротив, знајући да све „конце“ вуче самонаречена МПЦ, од ње се тражи и да престане са гоњењем канонског јерарха. Порука им је да следе пут Његовог Блаженства и да се само преко покајања лечи најтежи грех раскола на Телу Христовом — Цркви. Црква је увек отворена за свакога, али ништа на силу не предузима и не приморава, јер Господ Исус Христос није насилник, већ Спаситељ оних који се одазивају.

Резиме

Од 1967. до 2002. године у Македонији постоји црквени раскол. Он је превазиђен, иако не у целости, када је тадашњи Митрополит велески и повардарски г. Јован — а садашњи Архиепископ охридски и Митрополит скопски, ступио у јединство са православном Црквом, преко Српске Православне Цркве. Године 2002. Архиепископ охридски Јован је био једини канонски архијереј на територији Македоније. Данас, Православна Охридска Архиепископија има четири архијереја, свештенике, ђаконе, неколико манастира са женским и мушким монаштвом и мноштво верног народа. Архиепископ охридски Јован је православни догматичар, литургичар, канониста, истински теолог. Православни догматичар је јер зна шта је Црква, а шта раскол. Литургичар је јер је у евхаристијском јединству са свим православним и свим светима. Канониста је јер је на канонски начин добио аутономију, за разлику од расколника који су то урадили бунтовнички и на силу. У Цркви је спасење, а у расколу нема спасења. Теолог је јер позива све људе, у Р. Македонији, да уђу у евхаристијско јединство са целим православним светом. Архиепископ охридски Јован је чувар православља, јединства Цркве и валидни наследник свих Светих Архијереја који су епископовали на просторима данашње Македоније.

Он је исповедник вере у савременом свету.

Библиографија

- Брија 1999 = Брија, Ј., *Речник православне теологије*, Београд, 1999.
 Буловић 2009 = Буловић, И., *Животи и поуке стјарца Порфирија Кавсокаливитија*, Нови Сад: Беседа, 2009.
 Васиљевић 2010 = Васиљевић, М., *Светлост: Божанска и људска*, Београд, 2010.
 Велимировић 2001 = Велимировић, Н., *Вера Светих*, Београд: Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, 2001.
 Вранишкоски 2004 = Вранишкоски, Ј., *Заради црног царства*, Скопје: Православна Охридска Архиепископија, 2004.

- Вранишкоски 2007 = Вранишкоски, Ј., *Крајка историја на Охридската Архиепископија*, Охрид: Православна Охридска Архиепископија, 2007.
- Грујић 1993 = Грујић, Р., *Охридска Архиепископија*, Азбучник Српске Православне Цркве, Београд, 1993.
- Димитријевић 1971 = Димитријевић, М., *Српска Православна Црква под дуарском окупацијом*, Споменица 1920 — 1970. Београд, 1971.
- Интервју 2012 = *Интервју Љубчо Георгијевиќи Охрид* (2012). Преузето 10.04.2013. са https://www.youtube.com/watch?v=xql-zFY7_-o.
- Јевтић 2005 = Јевтић, А., *Светишени Канони Цркве*, Београд: Православни богословски факултет, 2005.
- Нинов 2009 = Нинов, Д., *Крајак осврћ на историју Охридске Архиепископије — приказ савременој стања њојона Цркве у Р. Македонији* (2009). Преузето 05.04.2013. са <http://www.eparhija-dalmatinska.hr/arhiva2009/0030-09-L.htm>
- Поповић 2007 = *Орос Светиој и Великој синода у Константинопољу 16. Септембра 1872. године о етнофилеџизму*, Поповић, Р. (ур.), Хришћанство у историји, Београд: Академија Српске цркве за уметност и конзервацију, 2007.
- Предавање 2006 = Вранишкоски, Ј., *Архиепископ Јован охридски о расколу у Македонији*, 2006, Преузето 01.04.2013. са <https://www.youtube.com/watch?v=8OaoJsbk50A>.
- Протић 2001 = Протић, Д., *Црквено њесништво*, Београд: Православни богословски факултет, 2001.
- Пузовић 1997 = Пузовић, П., *Раскол у Српској Православној Цркви (македонско црквено њишћење)*, Београд, 1997.
- Саопштење 2005 = *Саопштење Светиој Архиепископској Сабора Пећке Патријаршије од 15–26. маја 2005. године*. Преузето 11.04.2013. са <http://www.poa-info.org/arhiepiskop/soopstenija/20050526.html>.
- Сисоев 2013 = Сисоев, Д., *Македонски раскол — Савремено њоњење њравославне Црве*, Преузето 01.04.2013. са <http://www.poa-info.org/>.
- Флоровски 1 = Флоровски, Г., *Евхаристија и саборносћ*. Преузето 10.04.2013. са <http://www.lazarica.rs/Teologija%20odanas/Evharistija%20i%20osabornost%20-%20Georgije%20Florovski.htm>.
- Флоровски 2 = Флоровски, Г., *О њраницама Цркве*. Преузето 05.04.2013. са http://www.verujem.org/teologija/florovski_o_granicama_crkve.htm.